

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Допускається до захисту *Толбукова на захисті*
кафедри публічного управління, адмініст-
рування та міжнародних економік
(підпис) *В.П. К.С.И. доцент Поліщук С.П.*
«2» *листопада* 2020 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Механізми розвитку співпраці об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації

Виконала: Швець Наталія Петрівна

Швець
підпис

Керівник: доцент Поліщук С. П.

Поліщук
підпис

Рецензент:

Драган
вчене звання, прізвище, ініціали

Драган О.О.
підпис

Біла Церква – 2020

РЕФЕРАТ

Швець Наталія Петрівна

Механізми розвитку співпраці об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації

Співпраця територіальних громад – це нова форма політики місцевого та регіонального розвитку в Україні, яка за останні роки набуває нових обертів. Це явище пов'язане з тим, що місцева влада стикається з низкою різних проблем, можливі рішення яких пропонувані саме завдяки співпраці територіальних громад. Співпраця має великий потенціал, який може бути корисним для забезпечення сталого розвитку територіальних громад, незалежно від їх розміру та кількості жителів.

Після набуття чинності Законом України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 року № 1508-VII територіальні громади отримали нормативно визначені інструменти об'єднання своїх ресурсів для вирішення існуючих проблем та економії бюджету через створення спільних комунальних підприємств, органів і служб та реалізацію спільних проектів.

У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: абстрактно-логічний метод, системний підхід, методи аналізу і синтезу – для обґрунтування окремих концептуальних положень адміністративно - територіального устрою, питань співробітництва громад; багатовимірний факторний аналіз – для виявлення основних тенденцій, факторів впливу на розвиток міжмуніципального співробітництва

Основні наукові положення і висновки кваліфікаційної роботи дозволяють діагностувати зони і напрямки розвитку співробітництва ОТГ, застосовувати пропонувані рекомендації для посилення спроможності територіальних громад, визначити проблемні місця процесу співробітництва та застосувати наведені матеріали для вдосконалення міжмуніципального співробітництва.

Запропоновано дорожню карту міжмуніципального співробітництва в напрямку інклюзивного розвитку, адже для досягнення цілей інклюзивного розвитку міст і регіонів важливим є співробітництво ОТГ та партнерський підхід у виробленні спільного бачення розвитку територій на засадах інклюзивності – залучення широкого кола фахівців, вчених, експертів, адміністрації міст, громадських організацій, мешканців та представників бізнес-середовища при обов'язковому громадському контролі та фінансовому забезпеченні цієї комунікації.

Кваліфікаційна робота магістра містить 97 сторінок, 4 таблиці, 18 рисунків, список використаних джерел із 80 найменування, 5 додатків.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада, децентралізація, договір про співробітництво, регіональний розвиток, державна стратегія.

ANNOTATION

Shvets Natalia Petrivna

Mechanisms for the development of cooperation of united territorial communities in the conditions of decentralization

Cooperation of territorial communities is a new form of local and regional development policy in Ukraine, which has gained new momentum in recent years. This phenomenon is due to the fact that local authorities face a number of different problems, possible solutions to which are proposed through the cooperation of local communities. Cooperation has great potential, which can be useful for ensuring the sustainable development of local communities, regardless of their size and population.

After the entry into force of the Law of Ukraine "On Cooperation of Territorial Communities" dated 17.06.2014 № 1508-VII territorial communities received normatively defined tools to pool their resources to solve existing problems and save budget through the creation of joint utilities, bodies and services and the implementation of joint projects.

In the process of writing a qualifying work, general scientific and special research methods were used: abstract-logical method, systematic approach, methods of analysis and synthesis - to substantiate certain conceptual provisions of the administrative-territorial system, issues of community cooperation; multidimensional factor analysis - to identify the main trends, factors influencing the development of inter-municipal cooperation

The main scientific provisions and conclusions of the qualification work allow to diagnose areas and directions of OTG cooperation, apply the proposed recommendations to strengthen the capacity of local communities, identify problem areas of the cooperation process and use the materials to improve inter-municipal cooperation.

The roadmap for inter-municipal cooperation in the direction of inclusive development is proposed, because to achieve the goals of inclusive development of cities and regions it is important OTG cooperation and partnership approach in developing a common vision of inclusive development - involving a wide range of specialists, scientists, experts, public administration, public administration, residents and representatives of the business environment with mandatory public control and financial support of this communication.

The master's qualification work contains 97 pages, 4 tables, 18 figures, the list of the used sources from 80 names, 5 appendices.

Key words: united territorial community, decentralization, cooperation agreement, regional development, state strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
1.1. Суть і форми співпраці між об'єднаними територіальними громадами в умовах децентралізації.....	10
1.2. 1.2. Інституційні засади співпраці об'єднаних територіальних громад в Україні.....	16
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	
2.1. Оцінка організаційно-методичного супроводу (договорів) співпраці територіальних громад в умовах децентралізації.....	23
2.2. Моніторинг результативності співпраці об'єднаних територіальних громад в питаннях благоустрою території.....	30
2.3. Оцінка співпраці ОТГ в питаннях надання соціальних послуг населенню.....	36
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ТА МЕХАНІЗМІВ СПІВПРАЦІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	
3.1. Використання співпраці ОТГ для забезпечення циркулярної моделі розвитку території.....	44
3.2. Співпраця ОТГ в питаннях цивільного захисту жителів територій.....	48
3.3. Дорожня карта співробітництва територіальних громад в напрямку інклюзивного розвитку.....	53
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	77

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абасов Г. Г. Перспективні моделі місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики // Науковий вісник Академії муніципального управління України: зб. наук. праць. Серія «Право». 2012. Вип. 2. С. 77 – 83.
2. Антоненко В.О., Баймуратов М.О., Батанов О.В.. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. Монографія. К.: Атіка, 2007. 864 с.
3. Барабаш Т. Г. Фінансові передумови об'єднання та співробітництва територіальних громад в Україні. Наукові праці НДФІ. 2014. Вип. 2. С. 44-52.
4. Барило О. Г. Аналіз досліджень проблем державного управління у сфері цивільного захисту. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фах. вид. Харків, 2018. № 1. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2018_1/11.pdf (дата звернення: 12.12.2019 року)
5. Батанов О.В. Сучасний муніципалізм в Україні у контексті інституціоналізації муніципально – правового статусу // Науковий вісник Академії муніципального управління України: зб. наук. праць. Серія «Право». 2012. Вип. 2. С. 104 – 113.
6. Бобух І.М., Щегель С.М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 7. С. 55-70.
7. Богач Ю., Велічко К. Аутсорсинг як новітня концепція управління. / редкол. : Шкільняк М. М., Микитюк П. П., Мельник А. Ф. *Актуальні проблеми менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, квітень 2018 р.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 80-82.
8. Бухтіярова М., Софій О., Крат М., Баранецький Т. Програми підтримки міжмуніципального співробітництва в Україні. ГО

«Європейський діалог». Львів. 34 с. URL : <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2018/11/Analitichna-zapiska.-SHablon.pdf>(дата звернення: 04.04.2020 року)

9. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : практичний посібник. К., 2017. 108 с.

10. Велічко К. Співробітництво громад як ефективний інструмент розвитку територій / редкол. : Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Богач Ю. А., Заклекта О. І. *Актуальні проблеми вітчизняної економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі (частина 2)*: мат. доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих вчен.[м. Тернопіль, 7 лист. 2019 р.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 60-62.

11. Визгалов Д. В. Брендинг города. М. : Фонд «Институт экономики города», 2011. 160 с.

12. Виноградчий В.І., Волошин С.М., Лещенко О.Я., Ковровський Ю.Г., Михайлов В.М., Пруський А.В., Романюк Н.М. Збірка кращих практик місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та безпеки громад. К. : ІДУЦЗ, 2018. 131 с.

13. Вовк С. О. Становлення та розвиток міжрегіонального співробітництва прикордонних областей України і Російської Федерації (наприкінці ХХ ст.- на 157 початку ХХІ століття) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Луганськ, 2005. 189 с.

14. Врублевський О. Співробітництво територіальних громад: сучасний стан та перспективи розвитку // Вісник Інституту громадянського суспільства. №40, грудень, 2016 р. с.18 – 19.

15. Врублевський О., Сороковський В. Договори міжмуніципального співробітництва у сфері управління побутовими відходами. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2018. 96 с.

16. Врублевський О.С. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування). Київ: ІКЦ «Легальний статус», 2014.

56 с.

17. Генова А. А. Удосконалення співробітництва територіальних громад як засобу ресурсного забезпечення території . *Економіка будівництва і міського господарства*. 2016, ТОМ 12, № 2, С. 83–

89. URL

:file:///C:/Users/admin%20%20pk/Downloads/ebimg_2016_12_2_ 6.pdf (дата звернення: 02.03.2020 року)

18. Гриндей О. І. Міжмуніципальне співробітництво – інноваційна форма місцевого розвитку. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Серія : Державне управління. 2015. Т. 263, Вип. 252. С. 54 - 58.

19. Демчишен В. В., Толкованов В. В. Про деякі аспекти розвитку міжмуніципального співробітництва як інноваційного інструменту в реалізації державної регіональної політики в Україні. Віче : Теоретичний і громадсько-політичний журнал. 2010. N 24. С. 6 – 9.

20. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. С. Г. Серьогіної. Х.: Право, 2005. 256 с.

21. Дерун Т. М. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад. К. : АМУ, 2015. 40 с.

22. Децентралізація. Місцеві бюджети об'єднаних територіальних громад : фін.-аналіт. матеріали / Каб. Міністрів України, М-во регіон. розвитку, буд-ва та ЖКГ України ; підгот. Я. М. Казюк ; консультац. підтримка Я. Джийкіч. К., 2016. 190 с.

23. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку : навчальний посібник. / за ред. В. Мамонова. К. : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. 176 с.

24. Дунець О. А. Чинники стабілізації сучасного суспільства (соціально–філософський аналіз): автореф. дис... канд. філос. наук:

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Сімферополь, 2008. 19 с.

25. Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні / Науково-практичний посібник / За ред. М. О. Пухтинського, В. В. Толкованова. К.: "Крамар", 2003. 400 с

26. Жук П. В. Актуальні завдання та шляхи реформування адміністративно-територіального устрою в Україні // Соціально- економічні проблеми сучасного періоду України: збірник наукових праць / ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М.І.Долішнього НАН України» . Львів, 2015. Вип. 1 (111). С. 20 – 25.

27. Жуковська А., Велічко К. Актуальні проблеми забезпечення енергетичної безпеки України / редкол. .: Шкільняк М. М, Желюк Т. Л. Управління енергетичним ринком : інституційні та економічні аспекти: зб. матеріалів доповідей Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [м. Тернопіль, 30 листоп. 2017 р. Тернопіль : Тайп, 2017. С. 30-34.

28. Жуковська А., Велічко К. Сучасні моделі соціальної відповідальності бізнесу: класифікація та порівняльна характеристика. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. № 4(205). К., 2019. С. 11-20.

29. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : автореф. дис. ... д. наук з держ. упр. : 25.00.02. К., 2016. 471 с.

30. Ігнатенко О.П. Перспективи державного регулювання сфери благоустрою населених пунктів. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 1. С. 127–132.

31. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / за ред. В.М. Олуйко. К. : Ваїте, 2017. 432 с

32. Коваленко М. А., Швороб Г. М. Концепції і стратегії розвитку сільських територіальних громад. Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-

практ. конф. Харків: ХНТУ, 2017. С. 31–33.

33. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення: 23.03.2020 року)

34. Конституція України : Закон від 28. 06. 1996 року. № 30. Відомості Верховної Ради України. Ст. 141. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.01.2020 року)

35. Кравців В. С., Сторонянська І. З., Жук П. В. Реформування територіальної основи місцевого самоврядування в контексті його фінансової спроможності. Економіка України. 2017. №1. С. 41 – 51.

36. Кращі практики муніципального розвитку в Україні: збірник / Уклад.: С. Маліков, О. Гарнець, О. Тertiшна, О. Бурій, М. Куля, А. Авоян, Ю. Сак. К.: Ніка Прінт, 2012. 398 с.

37. Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо організації та забезпечення пожежної безпеки на території об'єднаних територіальних громад (друга редакція). URL : <https://www.dsns.gov.ua/files/2017/12/6/88888/Методичні%20рекомендації.pdf> (дата звернення: 15.03.2020 року)

38. Методичні рекомендації щодо практичного використання примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад. URL : https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Metod_recomend_spivrobit.pdf (дата звернення: 23.02.2020 року)

39. Методичні рекомендації щодо практичного застосування положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» в частині організації та юридичного оформлення співробітництва. URL : http://oblrada.pl.ua/konkurs/Metod_recomend_spivrobit.pdf (дата звернення: 13.02.2020 року)

40. Міжмуніципальне співробітництво: збірник нормативно-правових та інформаційно-аналітичних документів; уклад.: Т. В.

Журавель, Д. Ю. Записний, Р. П. Чухвицький. Київ, 2015. 154 с.

41. Міжмуніципальне співробітництво: навч. посіб. / уклад.: В. Вакуленко, О. Ігнатенко, Г. Борщ, О. Курт, Ф. Тедік, Т. Журавель. К.: Фенікс, 2012. 392 с.

42. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / за ред. Ю. В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2014. 128 с.

43. Організація цивільного захисту під час реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: практ. порадник / за заг. ред. М. О. Маюрова, П. Б. Волянського. Київ: ІДУЦЗ, 2017. 125 с.

44. Основи сталого розвитку територіальної громади : навч. посіб./ за заг. ред.. І.Р.Залуцького. К.: НАДУ, 2008. 64 с.

45. Панасюк І.Л. Аспекти взаємодії територіальних громад та органів місцевої виконавчої влади агломерації задля спільного економічного розвитку. Ефективна економіка. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=358> (дата звернення: 12.11.2019 року)

46. Партнерство між міськими та сільськими територіальними громадами як важливий інструмент економічного розвитку. Хроніка одного проекту. Інститут громадянського суспільства. К., 2019. 102 с. URL : https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/Report-final_.pdf (дата звернення: 01.05.2020 року)

47. Посібник з розвитку громад : практ. порадник для небайдужих / редкол.: Н.Балдич, А.Дуда, О.Галицька, Л. Сльчева та ін. К. : ЛАТ&К, 2007. 458 с.

48. Правові інструменти Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та проблеми їх імплементації в Україні / за ред. В. В. Толкованова, Київ: Центр досліджень питань місцевого і регіонального

розвитку та сприяння адміністративній реформі, 2007. 349 с.

49. Практичний poradnik z organizacii civil'nogo zakhistu v teritorial'nykh hromadah. K., 2017. 80 s. URL : https://www.dsns.gov.ua/files/2017/5/31/O3Ц3/Pjradnuk_organizacii_cz.pdf (дата звернення: 02.05.2020 року)

50. Практичний poradnik z realizacii osnovnykh zakhodiv civil'nogo zakhistu v umovakh reformuvannya misceвого samovryaduvannya ta teritorial'noyi organizacii vlady v Ukraїni / za zag. red. P.B. Voлянського. K. : ІДУЦЗ, 2016. 64 с.

51. Про благоустрій населених пунктів : Закон від 06 вересня 2005 р.

№ 2807-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 49. ст.517. URL

: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15> (дата звернення: 07.03.2020 року)

52. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України. № 13. Відомості Верховної Ради України. 2015.. ст.91 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 28.10.2019 року)

53. Про затвердження Порядку формування та забезпечення функціонування реєстру про співробітництво територіальних громад : наказ Мінрегіону від 15.08.2014 № 225. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-14> (дата звернення: 26.02.2020 року)

54. Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад : наказ Мінрегіону від 27.08.2014

№233.URL <https://ips.ligazakon.net/document/view/FN005558> (дата звернення: 15.12.2019 року)

55. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 24. Відомості Верховної Ради України. 1997. Ст. 170.

56. Про органів місцевого самоврядування : Закон України від 16. 04. 2009 р., остання редакція 01. 04. 2011 р. № 38 .Відомості Верховної

Ради України. 2009. ст. 534. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17> (дата звернення: 06.12.2019 року)

57. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №

34. ст.1167. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 06.10. 2019 року)

58. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333-р. К., 2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> (дата звернення: 15.02.2020року)

59. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи . Економічний вісник Донбасу, 2018. № 1(51). С.187-197.

60. Проект Закону про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. № 9015 від 07.08.2018. Київ. URL http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508

61. Пухтинський М.О. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. Збірник матеріалів та документів. К.: Атіка – Н, 2006. 744 с.

62. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. URL : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/reestr-17.04.2020.pdf> (дата звернення: 10.03.2020 року).

63. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / Г. А. Борщ та ін. К., 2017. 107 с.

64. Розвиток міжмуніципального співробітництва: вітчизняний та зарубіжний досвід./ За редакцією Толкованова В.В. К.: “Крамар”, 2011. 249 с

65. Розвиток місцевої пожежної охорони в умовах реалізації політики децентралізації та співробітництва територіальних громад: навч.

посіб. / Толкованов В.В. та ін. Київ, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, проект “Реформа управління на сході України”. 2017. 242 с.

66. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації / за ред. С. Л. Шульц. ДУ

«Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 140 с.

67. Садовенко А.П., Серeda В.І., Масловська Л.Ц. Сталий розвиток суспільства : навч. посібник. К.: ТОВ „Компанія ВАІТЕ”. 2009. 239 с.

68. Сечковський О. О. Діяльність місцевих органів влади Причорноморського регіону України з розвитку міжнародного економічного співробітництва (1991-2006 рр.) : автореф. дис канд.

іст. наук : 07.00.01. О., 2010. 22 с

69. Співробітництво громад: нові можливості для освіти та медицини : аналітичне дослідження. URL : <http://cooperation.acsa.com.ua> (дата звернення: 30.03.2020 року)

70. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС): навчально-практичний посібник/ за заг. ред. Толкованова В.В., Журавля Т.В. Київ. 2016. 154 с.

71. Ткачук А. Ф. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.

72. Тофтісова-Матерон Р. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. К. : Проект ТАСІС “Посилення регіональних соціальних служб в Україні”, 2006. 225 с.

73. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., та ін. Харків : Видавничий будинок Фактор, 2018. 128 с.

74. Федоров І. В. Роль органів місцевого самоврядування в

становленні соціальної роботи в територіальній громаді: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2011. 20 с.

75. Шкільняк М. М., Мельник А. Ф., Желюк Т. Л, Дудкіна О. П., Попович Т. М. Організація співробітництва територіальних громад в умовах адміністративно-територіальної реформи // Вісник Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль, 2017. № 1. С. 140 – 144. URL : file:///C:/Users/admin%20%20pk/Downloads/Vtneu_2017_1_14.pdf (дата звернення: 03.04.2020 року)

76. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. – Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/globalmonitoring-report>

77. Inter-municipal Cooperation Practices: coll. from 8 countries of ECIS region within the frameworks of the “Strengthening Decentralized Public Service Delivery through Inter-municipal Cooperation” Project/UNDP BRC. 2009. 245 p. 46.

58. Inter-municipal cooperation: Manual of the Europ. Committee on Local and Regional Democracy (CDLR)/ prep. with the coll. of Clotilde Deffigier. Strasbourg, 2008. 100 p.

59. Inter-municipality Partnerships and Public Procurement Legislation: The Common Position of the German Association of Towns and Municipalities, Bavarian Regional Association of Municipalities and the BadenWuerttemberg Regional Association of Municipalities. Berlin, Munich, Stuttgart, March 2006. 23 p.

60. Toolkit manual inter-municipal cooperation. 2010. 105 p.